

## TRYPILLIAN ORNAMENTATION AS THE STRUCTURAL FOUNDATION OF UKRAINIAN DANCE CREATIVITY

### ТРИПІЛЬСЬКА ОРНАМЕНТИКА ЯК СТРУКТУРНА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ

**Kinder K. R. Кіндер К. Р.**

*PhD in Art Studies, Associate Professor,  
Associate Professor at the Department  
of Choreography  
Lesya Ukrainka Volyn  
National University  
Lutsk, Ukraine*

*кандидат мистецтвознавства,  
доцент,  
доцент кафедри хореографії  
Волинський національний університет  
імені Лесі Українки  
м. Луцьк, Україна*

Хореографічне мистецтво українців зростало на субстраті багатьох архаїчних культур, сформувалось на реліктах давньослов'янської танцювальної творчості, успадкувавши її прадавню символіку. Надзвичайно цікаві висновки при дослідженні генези українського танцю дає історико-порівняльний аналіз, який дозволяє осмислити становлення у часі і просторі історично усталених хореографічних форм, їх стійкість та спадкоємність у сучасній вітчизняній хореографії.

Про найдавніші сліди танцювального мистецтва на теренах України свідчать археологічні знахідки, що сягають дослов'янських часів – трипільської культури [1]. Основним мотивом антропоморфної орнаменталізації знайденого посуду є бітрикутні жіночі фігури з різноманітним розташуванням рук, які фіксують переважно геометричні пози. Досить цікаву стилістичну й семантико-функціональну класифікацію цих сюжетів запропонувала Т.Мовша [3, с. 35]. Вона визначила, що на трипільському розписі руки людей зображені в десятих позиціях. Відзначимо ті положення рук, які за стильово-композиційними ознаками подібні до прийнятих у сучасному українському танці: руки діагонально підняті вгору; руки дугоподібно зігнуті й притиснуті до голови; одна рука піднята вгору, а друга витягнута вбік; одна рука біля голови, а друга на стегні; руки дугоподібно зігнуті на талії. Символічного значення набувають руки в кутових та округлих позиціях, якими, поклавши їх на живіт, стегна, груди, або тримаючи біля голови, окреслювали цю фігуру. Зображення трикутника було нанесено на нижню частину тіла й живіт, що свідчить про його зв'язок із жіночим началом. Нерідко жіночі фігурки супроводжуються різноманітними атрибутами та символами – змія, дерево життя, зорі. Досконалі зображення на трипільській кераміці танцюючих фігурок, які,

наче піщаний годинник, складалися з двох трикутників, дають уявлення про ритуальні пози магіко-заклинальних танців, позиції рук у ньому, про елементи атрибутики та ритуальний одяг.

Жінка, жіночі божества асоціювалися з водою, дощем, мудрістю та деревом життя. Обожнювалася Мати-Земля й орнаментальні мотиви танців були, найчастіше, рослинними. Основу танців родючості складали різноманітні ритуальні пози й жести, посередництвом яких звертались до Сонця, Неба, Місяця і Землі, благаючи милості. Характерною рисою орнаментики трипільської пластики були вертикальні та горизонтальні схеми, складені із зигзаго-струменистих елементів, що являли собою графічний прийом передачі води, що тече. Як підкреслює вітчизняна дослідниця трипільської орнаментики О.Годенко-Наконечна: «Безкінечне повторення цього мотиву в орнаментах численних посудин нагадує багаторазове його відтворення у таїнстві-ритуалі свята» [2, с. 48].

Образ води небесної в орнаментальному мотиві танців відтворювався у вигляді вертикально-хвилястого динамічного малюнка, що асоціювався з геометричним орнаментом ритуального посуду, хвилясті лінії якого символізували дощові струмені. Доречно припустити, що горизонтальна хвиляста лінія є символом наземного потоку, її ж вертикальна проекція – не що інше, як символічне відтворення потоків небесних. Очевидний зв'язок цих композицій із зображенням змії як символів водної стихії. Ця ж символіка складає основу танцювальної орнаментики українського хороводу «В'юнок», танцю-гри «Вуж», композиційно-просторовими малюнками яких є «змійка», «струмочок», «вуж». Танок то в'ється «змійкою», неначе вузька стежинка серед безкраїх полів, то широко розтікається, як повновода ріка, то загортається «спіраллю». Сакрального значення набуває звивиста лінія як лінійна спроба передати вічний рух, вічне життя, як символ неперервного воскресіння природи.

З аграрною символікою й обрядами викликання дощу пов'язані й трипільські жіночі антропоморфні фігурки в позі ритуального танцю і в одязі з торочками. Обрамлення нижньої частини бітрикутної фігури знаком у вигляді «гребінця» вчені трактують як символ води. Аналоги його можна знайти і в ритуальному костюмі південноамериканських індіанців [4, с. 141]. Бахрома на одязі нагадує про росу або про дощ Благодаті і милосердя. Цілком ймовірно, що в традиційному українському костюмі така прадавня прикраса одягу репрезентована у вигляді яскраво-барвистих стрічок, що так рясно мерехтять на дівочих віночках, хвилястими потоками падають на плечі, струменяться від найменшого руху, ледь помітного подиху вітру.

Отже, українське танцювальне мистецтво містить цілу низку художніх образів-символів, які репрезентуються у хореографічних

творах як узвичаєні носії певних ідей і понять протягом багатьох віків. Пластична танцювальна символіка, сформована на рівні архетипів у синкретичному лоні прадавньої культури, стала структурною основою хореографічної творчості усіх наступних епох.

#### Література:

1. Бурдо Н. Б., Вщейко М. Ю. Трипільська культура. Спогади про золотий вік. Харків: Фоліо, 2007. 415 с.
2. Годенко-Наконечна О.П. Трипільська орнаментика: типологізація, інтерпретація, семантичні, художні та функціональні особливості: дис...канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, 2017. 296 с.
3. Мовша Т.Г. Антропоморфна пластика Трипілля (реалістичний стиль): автореф. дис...канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 1975. 24 с.
4. Burckhardt T. Sacred Art in East and West: Translated from the French by Lord Northbourne. Bloomington, Indiana: World Wisdom Books, 2001. 216 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-130>

### OUTSTANDING MASTERS OF FOLK AND STAGE CHOREOGRAPHY OF VOLYN

### ВИДАТНІ МАЙСТРИ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ ВОЛИНИ

**Kozachuk O. D. Козачук О. Д.**

*Honored Art Worker of Ukraine,  
Associate Professor at the Department  
of Choreography  
Lesya Ukrainka Volyn  
National University  
Lutsk, Ukraine*

*заслужений діяч мистецтв України,  
доцент кафедри хореографії  
Волинський національний університет  
імені Лесі Українки  
м. Луцьк, Україна*

Збіг історичних, політичних, економічних і географічних обставин в значній мірі визначив специфіку регіону Волині та Волинського Полісся. В результаті впливу різних соціально-політичних факторів ці території опинились заселеними різними національностями (українці, поляки, білоруси, євреї, чехи, німці, литовці), які і до сьогодні тут проживають. Кожна з цих груп залишила після себе колосальну духовну і культурну спадщину, зумовлену цьому регіону.